

Kansainvälinen lapsikaappaus

Tämä esite on tarkoitettu sekä ensiohjeeksi vanhemmille että oppaaksi viranomaisille kansainvälisissä lapsikaappaustilanteissa.

Esitteessä käsitellään lapsikaappauksiin liittyviä säännöksiä, Haagin lapsikaappaus sopimuksen sisältöä sekä keskeisten viranomaisten toimintaa lapsikaappausten hoitamisessa.

Esite on valmistunut joulukuussa 1999 ulkoasiainministeriön, oikeusministeriön, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön sekä Kaapatut Lapset ry:n yhteistyönä.

Alkusanat

Ihmisten välinen kansainvälinen kanssakäyminen on viime vuosikymmeninä lisääntynyt ja kehityksen ennakoidaan jatkuvan. On myös ilmeistä, että ulkomaalaisten kanssa solmittujen avio- ja avoliittojen määrä kasvaa. Vastaavasti myös avio- ja avoerojen määrä tulee lisääntymään. Erityisen ongelmalliseksi perheyhteisön hajoaminen voi muodostua silloin, kun perheessä on lapsi tai lapsia. Joissain tapauksissa toinen lapsen vanhemmista, suomalainen tai ulkomaalainen - katsoo valitettavasti parhaaksi ratkaista lukkiutuneen tai jo rikkoutuneen perhetilanteen viemällä lapsen pois tutusta kasvuympäristöstä - äärimmäisessä tapauksessa ulkomaille.

Kansainvälisiä lapsikaappauksia on pyritty ehkäisemään ja ratkaisemaan kansainvälisillä sopimuksilla, joista merkittävimmät ovat Haagin ja Euroopan neuvoston lapsikaappaus sopimukset. Aina kansainväliset sopimuksetkaan eivät toimi riittävän nopeasti ja toivotulla tavalla. Lisäksi kansainväliset sopimukset ovat käytettävissä vain, mikäli kyseessä oleva valtio on niihin liittynyt.

Lapsi saatetaan viedä valtioon, joka ei ole edellä mainittuihin kansainvälisiin sopimuksiin liittynyt. Tällöin ei ole olemassa ennakolta sovittua menettelytapaa, vaan kulloinenkin toiminta on riippuvainen lähinnä asianomaisen maan lainsäädännöstä.

Vieraiden valtioiden kulttuurillisista, uskonnollisista ja oikeusjärjestelmien eroavuuksista johtuen on hyvä tietää, että näissä maissa suhtautuminen lapseen, lapsen vanhempaan ja lapseen liittyviin huoltajuus- ja tapaamisjärjestelyihin saattaa erota meillä totutusta huomattavastikin. Eräissä valtioissa lapsen huoltajuus kuuluu äidille lapsen ollessa pieni, mutta siirtyy automaattisesti isälle lapsen varttuessa. Ikäraajat saattavat vaihdella riippuen lapsen sukupuolesta. Huoltajuuden saaminen voi edellyttää tiettyä uskonnollista vakaumusta. Lapsen isovanhemmilla saattaa olla yhtäläiset oikeudet lapsen vanhempien kanssa. Lapsen edun arviointi poikkeaa suomalaisista kriteereistä. Lapsen huoltoa käsittelevä tuomioistuin voi olla uskonnollinen tai siviilituomioistuin.

Useilta tahoilta on esitetty toivomuksia koota lapsikaappauksia koskeva tieto toisaalta vanhempien ja toisaalta näitä asioita hoitavien virkamiesten käyttöön. Tämä esite on tehty tätä tarkoitusta varten. Esitteen alussa on käytännön ensiohjeita vanhemmille. Loppuosassa selvitetään lapsikaappauksiin liittyviä lakeja ja sopimuksia sekä eri viranomaisten toimintamahdollisuuksia.

Käytännön ensiohjeita vanhemmille

Mikä on lapsikaappaus

Kansainvälisestä lapsikaappauksesta on yleensä kyse, kun seuraavat edellytykset täyttyvät

- Lapsi on viety ilman huoltajan suostumusta ulkomaille tai jätetty sieltä palauttamatta tapaamisoikeuden jälkeen.
- Lapsi on asunut pysyvästi Suomessa (kansalaisuudella ei ole merkitystä).
- Lapsi on alle 16-vuotias.

Jos lapsi on kaapattu ulkomaille

Lapsikaappausta hoitaa eri viranomainen riippuen siitä, mihin valtioon lapsi on viety.

Sopimusmaat

- Jos on lapsi on viety ns. Haagin sopimukseen kuuluvaan valtioon, ota ensisijaisesti yhteyttä oikeusministeriöön. Haagin lapsikaappaus sopimukseen kuuluvat lähes kaikki Euroopan valtiot, muun muassa Venäjä sekä Yhdysvallat ja Kanada.
- Oikeusministeriö antaa ohjeita palautushakemuksen tekemiseksi.
- Yhteystiedot:
Oikeusministeriö
Kansainvälinen yksikkö
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
puh. 02951 6001, fax (09) 1606 7524
sähköpostiosoite: central.authority@om.fi

Ei-sopimusmaat

- Jos lapsi on viety ei-sopimusmaahan, ota ensisijaisesti yhteys ulkoasiainministeriöön.
- Ulkoasiainministeriö avustaa kaappauksen selvittämisessä.
- Yhteystiedot:
Ulkoasiainministeriö
Konsuliasioiden yksikkö
PL 176, 00161 Helsinki
puh. (09) 160 05, fax (09) 1605 5755
sähköpostiosoite: KPA-10@formin.fi

Jos lapsen olinpaikka on tuntematon

- Joskus on epäselvää, mihin valtioon lapsi on viety tai mikä on hänen tarkempi olinpaikkansa. Ota tällöin yhteys kotipaikkasi poliisiin. Poliisi voi tehdä keskusrikospoliisin kautta olinpaikkaetsintäkuulutuksen.
- Jos tiedät, että lapsi on kaapattu sopimusvaltioon, mutta hänen tarkempi olinpaikkansa on tuntematon, ota yhteys myös oikeusministeriöön.
- Jos tiedät, että lapsi on kaapattu ei-sopimusvaltioon, mutta hänen tarkempi olinpaikkansa on tuntematon, ota yhteys myös ulkoasiainministeriöön.

Oikeudellinen neuvonta on tarpeen

Lapsen palauttaminen on oikeudellisesti monimutkainen prosessi. Viranomaisten avun lisäksi vanhempi tarvitsee myös lakimiehen palveluja sekä Suomessa että ulkomailla.

- Ota yhteys asianajajaan tai muuhun lakimieheen. Hän avustaa mm. huoltoon liittyvien oikeuskysymysten selvittämisessä ja palautushakemuksen tekemisessä sekä edustaa vanhempaa oikeudenkäynneissä.
- Selvitä mahdollisuudet maksuttomaan oikeudenkäyntiin yleisestä oikeusaputoimistosta.

Kun pelkää lapsesi kaappausta

Vanhempien kokemuksia

Lapsikaappaus tulee useimmiten eteen yllättäen. Kaappauksen kokeneiden vanhempien mukaan tilannetta saattaa kuitenkin edeltää esimerkiksi

- Muutokset toisen vanhemman käytöksessä, kuten lisääntyvät kiistat lapsen kasvatuksesta
- Riitainen avioero ja erimielisyys lapsen huollosta ja tapaamisesta
- Muuttoaikeet kotimaahan lapsen kanssa
- Selväsananainen kaappauksella uhkaaminen

Kaappauksella uhkaaminen ei vielä merkitse, että kaappaus toteutuu. Se on viimeistään merkki siitä, että sinun on otettava selvää lapsikaappauksesta ja sen ennaltaehkäisystä. Ongelmana on kuitenkin, että kaikki kaappaukset ovat yksilöllisiä.

Turvaamistoimet

Jos epäilet, että toinen vanhempi aikoo luvatta viedä lapsen maasta

- Ota yhteys ulosottomieheen tai poliisiin. Nämä viranomaiset voivat ottaa lapsen välittömästi haltuunsa maastaviennin estämiseksi esim. lentoasemalla.
- Ota yhteys kotipaikkakuntasi sosiaaliviranomaiseen. Eräissä tapauksissa lapsen kiireellinen huostaanotto kaappauksen estämiseksi on mahdollinen.

Henkinen tuki

Kaappausprosessi on aina myös henkisesti raskas. Tukea voit saada eri viranomaisilta ja monilta kansalaisjärjestöiltä kuten

- Kotipaikkakunnan sosiaali- ja terveysturvaamistoimet
- Kaapatut Lapset ry
puh. (09) 587 4401
- Suomen Mielenterveysseura ry
Maistraatinportti 4 A, 00240 Helsinki
puh. (09) 615 516,
- SOS-keskus
Maistraatinportti 4 A, 00240 Helsinki

puh. (09) 413 50 510 (kriisivastaanotto), puh. 010 19 5202 (valtakunnallinen kriisipuhelin),
fax (09) 413 50 570

Lapsen huolto

Lapsen huolto Suomen lainsäädännössä

Lapsen huoltoa koskevat säännökset ovat lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983). Lapsen huolto voi määräytyä avioliiton, tuomioistuimen päätöksen tai vanhempien välisen sopimuksen perusteella. Lapsen huolto on joko yhteisesti lapsen vanhemmilla tai lapsen huolto kuuluu yksin toiselle vanhemmista.

Jos lapsen vanhemmat ovat avioliitossa keskenään lapsen syntyessä, he ovat yhdessä lapsen huoltajia. Jos lapsen äiti ei ole avioliitossa, hän on yksin lapsen huoltaja. Myös isyyden vahvistamisen jälkeen äiti pysyy lapsen yksinhuoltajana, elleivät vanhemmat sovi lapsen huollosta toisin tai tuomioistuin anna tarvittaessa päätöstä lapsen huollosta.

Lapsen syntymän yhteydessä määräytynyttä huoltajuutta voidaan muuttaa joko tuomioistuimen tekemällä päätöksellä tai vanhempien välisellä sopimuksella, jonka sosiaaliviranomainen vahvistaa.

Vanhemmat voivat sopia keskenään yhteishuoltajuudesta tai he voivat sopia, että lapsen huolto kuuluu yksin jommalle kummalle heistä. Yleensä yhteishuollosta sopiminen tulee ajankohtaiseksi silloin, kun vanhemmat eivät asu yhdessä esimerkiksi avioeron jälkeen. Tällöin myös yleensä sovitaan, kumman luona lapsi asuu ja miten lapsen tapaamiset toisen vanhemman kanssa järjestetään. Vanhempien välisen sopimuksen vahvistaa sosiaaliviranomainen.

Jos vanhemmat eivät pääse keskenään sovintoratkaisuun lapsen huollosta, riita ratkaistaan tuomioistuimessa.

Kun vanhemmat ovat yhdessä lapsen huoltajia, he vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole säädetty tai määrätty. Näin ollen vaaditaan pääsääntöisesti kummankin huoltajan suostumus, kun ratkaistaan lapsen henkilökohtaisia, tärkeiksi katsottavia asioita. Tällaisia ovat mm. ratkaisut lapsen koulutuksesta, lapsen asuinpaikan muutoksista ja hänen (Suomen) passin saannistaan. Jos vanhemmat ovat yhdessä lapsen huoltajia, ei toisella vanhemmalla ole oikeutta muuttaa lapsen asuinpaikkaa ulkomaille ilman toisen vanhemman suostumusta, vaikka lapsi asuisi hänet poisvieneen vanhemman luona.

Tilanne on toinen, jos lapsen vanhempi on yksinhuoltaja. Hän päättää silloin yksin lapsen henkilökohtaisista asioista eikä toisen huoltajan suostumusta asioiden ratkaisuun tarvita. Tällaisessa tilanteessa sillä vanhemmista, joka ei ole lapsen huoltaja, ei ole siis oikeutta tehdä ratkaisuja ilman yksinhuoltajan suostumusta mm. siitä, missä lapsi elää ja asuu. Jos lapsi on toisen vanhemman yksinhuollossa, ei toisella vanhemmalla ole oikeutta viedä lasta ulkomaille ilman lapsen huoltajan suostumusta.

Lapsen huollon määräytyminen ratkaisee osaltaan sen, katsotaanko lapsikaappauksen tapahtuneen vai ei.

Huoltopäätösten tunnustaminen ja täytäntöönpano

Suomalaiset päätökset ulkomailla

Haagin lapsikaappaus sopimuksen etuna on, että se tähtää yksinomaan lapsen palauttamiseen eikä sen yhteydessä tarvita varsinaista päätöksen tunnustamista tai sen täytäntöönpanoa. Jos Haagin lapsikaappaus sopimusta ei voida käyttää, pyritään siihen, että suomalainen huoltopäätös tunnustettaisiin ja pantaisiin täytäntöön kohdevaltiossa. Täytäntöönpanon tarkoituksena on lapsen siirtäminen pakkokeinoin oikealle huoltajalleen.

Suomalaisia lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuja ratkaisuja ei kuitenkaan voida ilman eri toimenpiteitä panna täytäntöön vieraassa valtiossa. Päätöksen täytäntöönpano vieraassa valtiossa edellyttää yleensä asiaa koskevan kansainvälisen sopimuksen olemassaoloa.

Euroopan unionin jäsenvaltiossa annetun huoltopäätöksen tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon toisessa jäsenvaltiossa sovelletaan ns. Bryssel II a –asetusta (EY N:o 2201/2003). Toinen tärkeä sopimus on lasten huoltoa koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja lasten palauttamisesta tehty eurooppalainen yleissopimus eli ns. Luxemburgin yleissopimus, jossa jäsenvaltiot sitoutuvat tietyin edellytyksin tunnustamaan ja panemaan täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa annetut ratkaisut. Pohjoismaisista erityisjärjestelyistä johtuen suomalaiset lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevat päätökset pannaan Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa täytäntöön pääsääntöisesti vuonna 1977 tehdyn tuomiokonvention (SopS 56/1977) nojalla.

Joissakin tapauksissa saattaa olla mahdollista, että suomalainen päätös voidaan julistaa jossakin valtiossa täytäntöönpanokelpoiseksi pelkästään kyseisen maan sisäiseen lainsäädäntöön perustuen.

Jos päätöstä ei voida panna täytäntöön vieraassa valtiossa, saatetaan joutua nostamaan uusi lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva oikeudenkäynti.

Ulkomaiset päätökset

Jos huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva päätös on annettu toisessa Pohjoismaassa, se voidaan panna täytäntöön ilman, että päätöstä on Suomessa vahvistettu täytäntöönpanokelpoiseksi. Täytäntöönpanopyyntö osoitetaan käräjäoikeudelle, jonka toimialueella lapsella tai hakijan vastapuolella on asuinpaikka.

Jos päätös on annettu muualla kuin toisessa Pohjoismaassa, sen täytäntöönpano edellyttää sitä, että käräjäoikeus tai Helsingin hovioikeus hakemuksesta vahvistaa päätöksen täytäntöönpanokelpoiseksi.

Suomessa ulkomaisten huolto- ja tapaamisoikeusratkaisujen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan sääntelyn perusajatuksena on hyväksyvä suhtautuminen ulkomaisiin ratkaisuihin. Pääsäännön mukaan ne tunnustetaan ja pannaan täytäntöön Suomessa. Kieltäytymisperusteiden avulla voidaan evätä merkitys muun muassa sellaisilta ratkaisuilta, jotka ovat ilmeisessä ristiriidassa lapsen edun kanssa tai joissa oikeudenkäyntimenettely on ollut selvästi epäasianmukainen.

Lapsi on kaapattu sopimusvaltioon

Laki ja sopimukset

Suomi kuuluu kahteen kansainväliseen yleissopimukseen, joiden tarkoituksena on palauttaa kaapattu lapsi toiseen sopimusvaltioon:

1. Haagin kansainvälisistä lapsikaappauksista tehty yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus eli Haagin lapsikaappausopimus (SopS 57/1994) ja
2. Lasten huoltoa koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja lasten palauttamisesta tehty eurooppalainen yleissopimus eli Euroopan Neuvoston eli Luxemburgin sopimus (SopS 56/1994).

Käytännössä lapsen palauttamista koskevissa asioissa sovelletaan yksinomaan Haagin lapsikaappausopimusta, joten tässä esitteessä käsitellään vain sitä.

Lapsikaappausta koskevat kotimaiset säännökset ovat lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983, muutettu 186/1994).

Edellämainitut laki- ja sopimustekstit ovat myös oikeusministeriön maksuttomassa säädöstietopankissa Internetissä osoitteessa <http://www.finlex.fi>.

Sopimusmaat

Haagin lapsikaappausopimus on ollut voimassa Suomessa vuodesta 1994 alkaen. Muita yleissopimukseen kuuluvia maita ovat (3/2013):

Alankomaat, Albania, Argentiina, Armenia, Australia
Bahamasaaret, Belgia, Belize, Bosnia ja Herzegovina, Brasilia, Bulgaria, Burkina Faso
Chile, Costa Rica, Dominikaaninen tasavalta
Ecuador, El Salvador, Espanja, Etelä-Afrikka
Fidzi
Georgia, Guatemala
Honduras, Hong Kong
Irlanti, Islanti, Iso-Britannia, Israel, Italia, Itävalta,
Japani
Kanada, Kolumbia, Kreikka, Kroatia, Kypros
Latvia, Liettua, Luxemburg
Makao, Makedonia, Malta, Marokko, Mauritius, Meksiko, Moldova, Monaco
Montenegro, Nicaragua, Norja
Panama, Paraguay, Peru, Portugali, Puola
Ranska, Romania, Ruotsi
Saint Kitts ja Nevis, Saksa, San Marino, Serbia, Seychellit, Slovakia, Slovenia, Sri Lanka, Sveitsi,
Tanska, Thaimaa, Trinidad ja Tobago, Tsekki, Turkki, Turkmenistan, Ukraina,
Unkari, Uruguay, Uusi-Seelanti, Uzbekistan
Valko-Venäjä, Venäjä, Venezuela, Viro
Yhdysvallat
Zimbabwe

Ajan tasalla oleva sopimusmaiden luettelo löytyy Internetistä osoitteesta <http://www.finlex.fi> (kohta Valtiosopimukset).

Milloin lapsikaappausopimusta voidaan soveltaa

Haagin lapsikaappausopimuksen tarkoituksena on torjua kansainväliset lapsikaappaukset. Sopimuksen keskeisenä tavoitteena on luvattomasti asuinpaikkavaltiostaan poisvedyn lapsen palauttaminen. Luvattomaan poisviemiseen rinnastetaan luvaton lapsen palauttamatta jättäminen esim. tapaamisoikeuden toteuttamisen jälkeen. Asuinpaikkavaltiolla (habitual residence) tarkoitetaan valtiota, jossa lapsi tosiasiallisesti asuu ja jossa on hänen keskeisin elämänympäristönsä.

Jotta kysymyksessä olisi luvaton lapsikaappaus (Suomesta toiseen sopimusvaltioon), tulee seuraavien edellytysten täytyä:

- lapsi on alle 16-vuotias
- lapsella oli välittömästi ennen kaappausta asuinpaikka Haagin sopimukseen sitoutuneessa valtiossa (esimerkiksi Suomessa)
- lapsi on viety toiseen Haagin sopimukseen sitoutuneeseen valtioon
- hakijalla oli yksin tai yhdessä toisen kanssa oikeus määrätä lapsen asuinpaikasta; käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hakijalla oli lapsen huolto joko yksin tai yhdessä toisen huoltajan kanssa
- hakija on tosiasiallisesti käyttänyt huoltoon liittyviä oikeuksia
- hakija ei ole antanut suostumustaan poisviemiselle tai palauttamatta jättämiselle

Lapsen palauttamisesta annettu päätös ei kuitenkaan sisällä ratkaisua lapsen huollosta eli päätöksessä ei oteta kantaa siihen, kumpi vanhemmista on parempi huoltaja. Lapsen palauttamisen jälkeen huolto-oikeudenkäynti käydään lapsen asuinpaikkavaltiossa. Asuinpaikkavaltion tuomioistuimella katsotaan olevan parhaimmat edellytykset selvittää lapsen etu.

Eräissä tilanteissa valtio, jolta vaaditaan lapsen palauttamista, voi kieltäytyä palauttamisesta. Kieltäytymisperusteet ovat seuraavat:

- poisviemisestä on kulunut yli vuosi, kun hakemus tehtiin, ja lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöön tai
- lapsi joutuisi palauttamisen seurauksena sietämättömän olosuhteisiin tai alttiiksi ruumiillisille tai henkisille vaurioille tai
- riittävän kypsyyden saavuttanut lapsi vastustaa palauttamista

Oikeusministeriön tehtävät

Oikeusministeriö toimii keskusviranomaisena, jonka tehtävänä on huolehtia lapsikaappausopimuksen mukaisista tehtävistä.

Keskusviranomaisen tehtäviin kuuluu:

- lapsen olinpaikan selvittäminen
- sovinnollisen ratkaisun ja vapaaehtoisen palauttamisen edistäminen
- neuvonta sopimuksen soveltamisessa ja hakemuksen tekemisessä

- hakemuksen välittäminen toisen sopimusvaltion keskusviranomaiselle
- yhteydenpito ulkomaiseen keskusviranomaiseen
- tiedustelujen tekeminen vieraan valtion lainsäädännöstä ja käytännöstä

Lapsen huollosta annetun lain 35 §:n nojalla valtion ja kunnan sosiaalihuollon viranomaisten sekä poliisiviranomaisten tulee antaa oikeusministeriölle pyynnöstä virka-apua lapsen olinpaikan ja lapsen olosuhteiden selvittämiseksi, lapsen palauttamisen turvaamiseksi sekä lapsen luvattoman poisviemisen ehkäisemiseksi.

Palautushakemuksen tekeminen

Kun vanhempi epäilee, että lapsi on luvattomasti viety toiseen sopimusvaltioon, hänen tulee itse tai lakimiehensä välityksellä ottaa yhteyttä keskusviranomaisena toimivaan oikeusministeriöön. Oikeusministeriön kansainvälisten asiain yksikkö antaa neuvoja lapsikaappaussovimuksen tulkintaa koskevista asioista ja hakemuksen tekemisessä.

Lapsen palauttamiseksi on tehtävä sitä koskeva hakemus. Hakemuksessa on mainittava seuraavat seikat:

- vaatimus lapsen palauttamiseksi
- lapsen henkilötiedot
- hakijan henkilötiedot
- lapsen kaapanneen vanhemman henkilötiedot
- oikeudellinen perusta eli selvitys lapsen huollosta ja sen rikkomisesta
- yksityiskohtainen kuvaus kaappauksesta
- lapsen mahdollinen olinpaikka
- liitteeksi esim. huoltopäätös

Hakemus lähetetään oikeusministeriöön, joka kääntää sen ja toimittaa oikealle ulkomaan keskusviranomaiselle.

Lapsi on kaapattu ei -sopimusvaltioon

Ulkoasiainministeriön ja edustustojen toimenpiteet

Ulkoasiainministeriön ja Suomen ulkomaanedustustojen toimenpiteistä lapsikaappaustapauksissa säädetään konsulipalvelulain (498/1999) 31 ja 32 §:ssä. Edellytyksenä sille, että edustusto voi avustaa lapsikaappaustapauksissa on, että

- lapsi on alle 16-vuotias;
- lapsi oli välittömästi ennen kaappausta asunut Suomessa; ja
- vanhemmalla, joka pyytää avustustoimenpiteitä, oli yksin tai yhdessä toisen vanhemman kanssa oikeus määrätä lapsen asuinpaikasta
- vanhempi on tosiasiallisesti käyttänyt huoltoon liittyviä oikeuksia
- vanhempi ei ole antanut suostumustaan poisviemiselle tai palauttamatta jättämiselle; eikä
- lapsen palauttamista koskevan asian hoito ei lain, asetuksen taikka Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen mukaan kuulu muun viranomaisen toimivaltaan.

Lähtökohtana on siis, että lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä pidetään luvattomana lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain nojalla eikä asian hoito kuulu toisen viranomaisen toimivaltaan. Esimerkiksi silloin, kun lapsi on viety Haagin lapsikaappaus sopimuksen osapuolena olevaan valtioon, asiaa hoitaa oikeusministeriö.

Saattaa myös olla tapauksia, joissa lapsikaappaus tapahtuu kahden ei-sopimusvaltion välillä. Konsulipalvelulain 31 §:n 2 momentin mukaan edustusto avustaa myös tällaisessa lapsikaappaustapauksessa edellyttäen kuitenkin, että

- lapsi on alle 16-vuotias;
- lapsi asuu pysyvästi maassa, josta hänet vietiin;
- lapsi tai hänen palauttamistaan pyytävä huoltaja on Suomen kansalainen;
- lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä pidetään luvattomana sen valtion oikeusjärjestyksen mukaan, josta lapsi vietiin tai johon lapsi jätettiin palauttamatta;
- palauttamista koskevan asian hoitaminen ei kuulu muun viranomaisen toimivaltaan

Konsulipalvelulain 32 §:n mukaan edustusto voi avustaa

- sovinnollisen ratkaisun aikaansaamisessa mm. ottamalla ja pitämällä yhteyttä lapsen kaapanneeseen vanhempaan ja lapseen
- lapsen olinpaikan ja olosuhteiden selvittämisessä
- paikallisen lainsäädännön mukaisen oikeusavustajan ja oikeusavun saamisessa mm. antamalla listan paikallisista asianajajista
- yleisluonteisten tietojen hankkimisessa kyseessä olevan valtion lainsäädännöstä tarpeellisilta osin
- välittämällä asiassa tietoja ja asiakirjoja viranomaisille ja asiaa hoitavalle oikeusavustajalle
- avustamalla lapsen kotiuttamiseen liittyvissä käytännön järjestelyissä

Edustuston tulee konsulipalvelulain mukaan nimenomaan pyrkiä edistämään lapsen vapaaehtoista palauttamista ja sovinnollisen ratkaisun aikaansaamista. Muihin toimenpiteisiin edustusto ryhtyy ensisijaisesti paikallisten viranomaisten välityksellä tekemällä virka-apupyynnön yleensä paikalliselle ulkoministeriölle esimerkiksi lapsen olosuhteiden selvittämiseksi.

Edustustot eivät voi:

- avustaa lapsen takaisinkaappaamisessa
- toimia asianajollisissa tehtävissä
- vaikuttaa oikeudenkäyntiin ja tuomioistuimen päätöksen lopputulokseen
- toimia asiassa vastoin kyseisen maan lakeja ja määräyksiä

Ulkoasiainministeriö ja edustustot pyrkivät aina saamaan asiassa kaiken mahdollisen virka-avun, mutta kyseisen maan oikeusjärjestelmän vaatimaa prosessia lapsen palauttamiseksi ulkoasiainministeriön tai edustuston toimenpiteet eivät voi korvata. Viranomaiset vieraassa valtiossa eivät aina ole halukkaita puuttumaan lapsikaappauksiin, mikä voi johtua erilaisista perhe-, kulttuuri- ja uskonnollisista käsityksistä.

Jos lapsi on myös tai ainoastaan sen valtion kansalainen, johon hänet on kaapattu, voivat mahdollisuudet virka-avun saamiseen lapsen palauttamiseksi olla huomattavan rajoitetut. Näin saattaa olla myös, kun jompikumpi tai molemmat vanhemmat ovat ao. valtion kansalaisia.

Kun lapsi on viety luvottomasti valtioon, joka ei ole osapuolena lapsikaappaus sopimuksessa, vanhemman tulee ottaa yhteyttä itse tai lakimiehensä välityksellä ulkoasiainministeriöön, jotta edustusto voi ryhtyä edellä selostettuihin avustustoimenpiteisiin.

Oikeusprosessi

Jos vanhemmat eivät pääse sovintoon asiassa, ainoaksi keinoksi lapsen palauttamiseksi saattaa jäädä oikeudenkäynnin aloittaminen maassa, johon lapsi on kaapattu.

Ensisijaisesti pyritään siihen, että suomalainen päätös tunnustettaisiin ja täytäntöönpantaisiin vieraassa valtiossa. Kun Suomessa annettu päätös tunnustetaan päteväksi, voidaan palauttamistoimiin ryhtyä tuossa valtiossa.

Jos tämä ei ole mahdollista, käynnistetään erillinen oikeusprosessi, jossa päätetään lapsen huollosta kyseisen valtion lainsäädännön mukaisesti. Tuomioistuin vieraassa valtiossa käsittelee tapaukset oman lainsäädäntönsä ja määräystensä mukaisesti. Joissakin maissa lait perustuvat suoraan uskonnollisiin sääntöihin.

Oikeusprosessia varten on tarpeen palkata paikallinen asianajaja. Oikeudenkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin voi saada apua kyseisestä valtiosta tai Suomesta yleisestä oikeusavusta annetun lain (104/1998) säännösten nojalla. Suomessa oikeusapua haetaan ja sen myöntää laissa säädetyin edellytyksin oikeusministeriö.

Prosessit saattavat olla aikaavieviä ja vaativat kärsivällisyyttä. Prosessiin liittyy myös kunkin maan vaatima menettely, jonka nojalla kyseisessä maassa vahvistettu suomalainen päätös tai lapsen huollosta annettu päätös saadaan täytäntöönpantua. Täytäntöönpanosta saattaa päättää muu viranomainen kuin tuomioistuin.

Lapsen asemaa koskevia kansainvälisiä sopimuksia

Jos lapsi on kaapattu valtioon, joka ei ole liittynyt lapsikaappaus sopimukseen, eivät sopimuksissa määrätyt menettelytavat lapsen palauttamiseksi ole käytettävissä. On kuitenkin mahdollista, että lapsi on viety valtioon, joka on osapuolena muussa kansainvälisessä sopimuksessa, johon voit mahdollisesti vedota tapauksessasi. Sopimukseen vetoaminen ei kuitenkaan normaalisti yksinään riitä, vaan tarvittava maan oikeusjärjestelmän mukainen menettely lapsen palauttamiseksi joudutaan aloittamaan.

Eräitä lapsikaappaus tapauksissa mahdollisesti sovellettavia sopimuksia:

- Lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS60/1991). Sopimuksen 11 artiklan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät toimiin ehkäistäkseen lapsen laittomat maasta kuljetukset ja ulkomailta palauttamatta jättämiset.
- Kansainvälinen panttivankien ottamista vastaan tehty yleissopimus (SopS38/1983).
- Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi eli Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 18-19/1990) lisäpöytäkirjoineen
- YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 7-8/1976)

Ulkoasiainministeriön valtiosopimusrekisteristä voi tarkistaa, mitkä kansainväliset sopimukset ovat voimassa maissa, joiden välillä lapsikaappaus tapahtui.

Tietoa valtiosopimuksista ja niihin liittyneistä valtioista saa myös Internet -osoitteesta: <http://www.finlex.fi>.

Lapsikaappaus rikoksena

Siviilioikeudellisten toimenpiteiden lisäksi vanhempi voi tehdä rikosilmoituksen poliisille kaappauksen johdosta. On kuitenkin otettava huomioon, että rikosprosessi saattaa olennaisesti vaikeuttaa lapsen vapaaehtoista palauttamista. Lapsikaappaus ei aina ole rikos ulkomailla, vaikka se Suomessa katsottaisiinkin rikokseksi.

Lapsen kaapannut saattaa syyllistyä rikoslaissa rangaistavaksi säädettyyn, vapauteen kohdistuvaan rikokseen. Vapauteen kohdistuvista rikoksista säädetään rikoslain 25 luvussa. Kysymykseen tulee tällöin lähinnä rikoslain 25 luvun 5a §, joka koskee *lapsikaappausta*. Lainkohdan mukaan lapsikaappaukseen syyllistyy se, joka ottaa lapsen omavaltaisesti huostaansa ja vie hänet asuinvaltiostaan ulkomaille tai jättää palauttamatta asuinvaltioonsa. Rikoksesta voi seurata sakkorangaistus tai enintään kahden vuoden vankeusrangaistus.

Lapsen kaapannut henkilö saattaa syyllistyä myös muuhun vakavampaan vapauteen kohdistuvaan rikokseen, joita ovat mm. vapaudenriisto, törkeä vapaudenriisto ja panttivaningin ottaminen.

Lapsikaappausten ennaltaehkäisy

Turvaamistoimet

Jos vanhempi epäilee, että toinen vanhempi aikoo luvatta viedä lapsen maasta, hän voi pyytää väliaikaisiin turvaamistoiimiin ryhtymistä. Erilaisista tilanteista johtuen täytäntöönpanon turvaamistoimet perustuvat eri säännöksiin ja ne voivat olla erityyppisiä. Tuomioistuimien voi esim. velvoittaa tapaamisoikeutta koskevassa täytäntöönpanossa hakijan tallettamaan oman ja lapsen voimassa olevan passin ulosottomiehen huostaan tapaamisen ajaksi.

Erittäin kiireelliset tapaukset

Jos lapsi on yksin toisen vanhemman huollossa tai yhteisessä huollossa ja toinen vanhempi epäilee hyvin perustein, että toinen vanhempi aikoo viedä lapsen luvattomasti pois maasta, niin kiireellisissä tapauksissa vanhempi voi ottaa yhteyttä suoraan ulosottomieheen tai poliisiviranomaiseen, joka voi tällöin ottaa lapsen välittömästi haltuunsa maastaviennin estämiseksi.

Yhteinen huolto voi perustua avioliittoon tai tuomioistuimen päätökseen taikka vahvistettuun sopimukseen.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 48 a § :

- Soveltuu kiiretapauksissa, kun
 - a) on yhteishuolto, joka perustuu lakiin eli huoltopäätöstä tai -sopimusta ei ole taikka

b) yhteishuoltopäätös on annettu ja lapsikaappauksen haluaa estää se vanhemmista, jonka luokse lasta ei ole määrätty asumaan.

- Pyyntö tehdään ulosottomiehelle tai poliisiviranomaiselle

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 25 §:n 2 momentti:

- Soveltuu kiiretapauksissa, kun
 - a) huoltopäätös on annettu ja sen nojalla on vireillä täytäntöönpanoprosessi taikka
 - b) huoltopäätös on annettu, mutta täytäntöönpanoprosessi ei vielä ole vireillä.
- Hakijana voi olla joko yksinhuoltaja tai se yhteishuoltaja, jonka luokse lapsi on määrätty asumaan.
- Pyyntö tehdään ulosottomiehelle tai poliisille

Kiireelliset tapaukset

Jos lapsen huollosta on vireillä täytäntöönpano-oikeudenkäynti, turvaamistointa koskeva pyyntö voidaan vähemmän kiireellisissä tapauksissa esittää asiaa käsittelevälle tuomioistuimelle, ulosottomiehelle tai poliisille. Tuomioistuin voi esim. määrätä, että sosiaalihuollon viranomaisten on sijoitettava lapsi väliaikaisesti johonkin sopivaan hoitoon kunnes tilanne selviää.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 25 §:n 1 momentti:

- Soveltuu, kun huoltopäätös on annettu tai sopimus vahvistettu ja sen nojalla on vireillä täytäntöönpanoprosessi.
- Hakemus tehdään täytäntöönpanoasiaa käsittelevälle tuomioistuimelle.
- Hakijana voi olla joko yksinhuoltaja tai se yhteishuoltaja, jonka luokse lapsi on määrätty asumaan.

Lastensuojelulliset toimenpiteet

Lapsikaappauksen uhan ollessa välitön saattaa ääritilanteessa ehkäisykeinoksi soveltua lastensuojelulain (417/2007) mukainen lapsen kiireellinen sijoitus.

Lapsen kiireellisestä sijoituksesta säädetään lastensuojelulain 8 luvussa ja huostaanotosta lastensuojelulain 9 luvussa. Lastensuojelulain 40 §:ssä säädetään huostaanoton edellytyksistä. Sen mukaan lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai jos lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikoksen tai muulla niihin rinnastettavalla käytöksellä. Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia tai jos avohuollon tukitoimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Lisäksi on arvioitava sijaishuollon olevan lapsen edun mukaista.

Jos huoltaja tai yli 12-vuotias lapsi eivät vastusta huostaanottoa, päätöksen huostaanotosta tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä viranhaltija, jolla on sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Jos huoltaja tai yli 12-vuotias lapsi vastustaa huostaanottoa, asian ratkaisee hallinto-oikeus.

Lastensuojelulain 38 § koskee kiireellistä sijoitusta. Sen nojalla lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti, jos lapsi on 40 §:ssä mainitusta syystä välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen tai sijaishuollon tarpeessa.

Lastensuojeluviranomaiset voivat ryhtyä toimiin lapsen vanhemman tekemän lastensuojeluilmoituksen perusteella tai esimerkiksi rajavartiolaitoksen tai poliisin tekemän ilmoituksen perusteella.

Lapsen huostaanottoa ja kiireellistä sijoitusta koskevat päätökset voidaan muutoksenhausta huolimatta panna heti täytäntöön, jos täytäntöönpanoa ei voida lapsen terveyttä tai kehitystä vaarantamatta siirtää ja viranomainen tai tuomioistuin on määrännyt päätöksen heti täytäntöön pantavaksi.

Kiireellisen sijoituksen voivat tehdä joko lapsen asuinkunnan tai lapsen oleskelukunnan sosiaaliviranomaiset. Erityisesti tilanteissa, joissa lapsi on kaappausuhan vallitessa viety kotipaikkakuntansa ulkopuolelle ja hän on esimerkiksi matkalla satamaan, lentoasemalle tai rajanylityspaikalle taikka jo saapunut sinne, saattaa olla välttämätöntä, että kiireellisiin toimenpiteisiin ryhtyvät lapsen oleskelukunnan sosiaaliviranomaiset. Jos kaappaus on jo tapahtunut tosiasia, on lastensuojelutilanteissa toimivalta ja toimintavelvoite sen kunnan sosiaaliviranomaisilla, jossa lapsella viimeksi oli Suomessa kotikunta.

Kiireellinen sijoitus voi olla perusteltu tilanteessa, jossa kaappauksen jo tiedetään tapahtuneen ja on perusteltua syytä arvioida, että lapsen olosuhteet vaarantavat vakavasti hänen terveyttään tai kehitystään. Esimerkkeinä voi mainita tilanteet, joissa lapsen kaapannut vanhempi taikka kaapattu lapsi tai nuori on psyykkisesti sairas tai vakavasti päihdeongelmainen. Aiemman tiedon perusteella saattaa myös muista syistä olla perusteltua syytä epäillä, ettei lapsen kaapannut vanhempi kykene huolehtimaan lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta ja hyvinvoinnista riittävästi. Samoin on mahdollista, että lapsen voidaan muutoin arvioida joutuneen olosuhteisiin, jotka vaarantavat vakavasti hänen terveyttään ja kehitystään tai että ne vaarantuvat esimerkiksi pienen lapsen ollessa kyseessä siksi, että hän yllättäen joutuu itselleen vieraaseen kieli- ja kulttuuriympäristöön tai täysin eroon hänestä huoltapitäneestä vanhemmasta.

Kiireellisen sijoituksen tai huostaanottopäätöksen perusteella sosiaaliviranomaisilla on oikeus saada virka-apua kotimaassa mm. poliisilta ja rajavallvonnasta vastaavilta viranomaisilta.

Kiireellisen sijoituksen tai huostaanoton tapahduttua sosiaalihuollosta vastaavalla viranomaisella on oikeus päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Lastensuojelulain 49 §:n mukaan kiireellisesti sijoitetun tai huostaanotetun lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Säännöksen mukaan huostaanotettu lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisesti enintään kuudeksi kuukaudeksi myös vanhempansa tai muun huoltajansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi silloin, kun se on lapsen edun kannalta perusteltua.

Lastensuojelulain mukaiset päätökset kiireellisesti sijoitetun tai huostaanotetun lapsen huolenpidosta, olinpaikasta ja yhteydenpidosta ovat pääsääntöisesti ensisijaisia suhteessa lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta annettuihin yleisten tuomioistuinten päätöksiin tai niitä koskeviin vahvistettuihin sopimuksiin. Vain Haagin sopimukseen perustuva hovioikeuden tai korkeimman oikeuden päätös lapsen palauttamisesta voidaan panna täytäntöön huostaanotosta riippumatta.

Lähestymiskielto

Lähestymiskiellon tarkoituksena on luoda ennakolta turvaa henkilölle, joka on vaarassa joutua henkeen, terveyteen tai vapautteen kohdistuvan rikoksen kohteeksi. Lähestymiskielto voidaan määrätä, jos on perusteltu syy olettaa, että kieltoon määrättävä henkilö voisi uhata suojattavan henkeä, terveyttä tai vapautta tai muuten vakavasti häiritä tätä. Lähestymiskieltoja on kahdentyyppisiä. Perusmuotoiseen lähestymiskieltoon määrätty ei saa tavata suojattavaa henkilöä eikä muutenkaan ottaa tähän yhteyttä. Laajennettu lähestymiskielto tarkoittaa kieltoa oleskella tietyllä alueella, esimerkiksi suojattavan henkilön asunnon läheisyydessä.

Lähestymiskielloa voi pyytää itsensä uhatuksi tai häirityksi tunteva henkilö. Lähestymiskiellon määrää käräjäoikeus. Lähestymiskiellot merkitään poliisin henkilörekisteriin ja poliisi valvoo kieltojen noudattamista. Kiellon rikkomisesta saa sakkoa tai vankeutta.

Lähestymiskielto voi soveltua myös tilanteisiin, joissa uhkana on lapsikaappaus. Myös lasta voidaan suojata lähestymiskiellolla. Käytännössä tällöin toiselle vanhemmalle määrätään lähestymiskielto lasta kohtaan. Lähestymiskiellon soveltamisesta lapsikaappausten ehkäisemiseen on toistaiseksi vain vähän kokemuksia.

Lapsikaappauksesta aiheutuvat kustannukset

Oikeudenkäyntikustannukset

Keskusviranomaisten palvelut ovat aina maksuttomia.

Haagin lapsikaappaussopimuksen pääperiaatteena on, että hakijalta ei toisessa sopimusmaassa vaadita maksuja oikeudellisen neuvonnan tai oikeusavustajan käyttämisestä. Useat maat ovat kuitenkin tehneet maksutonta oikeudenkäyntiä koskevia varaumia, joten maksuttomuus on tarkistettava kunkin maan osalta erikseen.

Lapsikaappaussopimuksen ulkopuolisissa maissa vanhempi vastaa oikeudenkäyntikustannuksista, ellei maksuttoman oikeudenkäynnin ja -avustajan saaminen ole mahdollista kyseisessä maassa tai ellei oikeusministeriö ole myöntänyt oikeusapua oikeudenkäyntitoimista aiheutuviin kustannuksiin. Ulkoasiainministeriön omat toimenpiteet lapsen palauttamiseksi ovat yleensä maksuttomia.

Suomessa tavanomainen oikeusapu kattaa ulkomailla hoidettavassa asiassa vain yleisen oikeudellisen neuvonnan. Tähän kuuluu esim. palautushakemuksen tekeminen. Muut ulkomailla suoritettavat toimenpiteet, kuten tuomioistuinkäsittelyssä avustaminen, eivät kuulu tähän neuvontaan.

Erityisen painavista syistä oikeusministeriö voi myöntää edellämainittua laajemman oikeusavun ulkomailla hoidettavaan asiaan oikeusapulain 23 §:n perusteella. Edellytyksenä on, ettei hakijalla ole mahdollisuutta saada maksuttomia palveluja kohdemaassa lapsikaappaussopimuksen tai kyseisen maan kansallisen lainsäädännön perusteella.

Hakemus oikeusavun saamiseksi ulkomailla hoidettavaan asiaan tulee lähettää oikeusministeriölle. Siihen tulee liittää selostus asiasta, toimenpidesuunnitelma ja kustannusarvio sekä varallisuusselvitys. Ensisijaisesti korvataan kohdemaassa suoritetuista oikeudenkäyntitoimista

aiheutuneet välttämättömät kustannukset. Myös suomalaisen asianajo- tai lakiasiaintoimiston yhteydenpitokustannuksia voidaan korvata.

On mahdollista, että hakija esim. huolto-oikeudenkäynnin yhteydessä saa maksuttoman oikeudenkäynnin kohdemaan lakien nojalla.

Muut kustannukset

Täytäntöönpanokustannukset

Hakijan maksettavaksi saattaa eräissä maissa tulla palauttamispäätöksen (pakko)täytäntöönpanosta aiheutuvia kustannuksia.

Matkakustannukset

Oikeudenkäyntikuluihin ei lueta matkakustannuksia, jotka aiheutuvat lapsen palauttamisesta. Normaalisti hakijan matkakustannuksia ei myöskään korvata. Yleensä se osapuoli, joka noutaa lapsen, joutuu järjestämään paluumatkan ja vastaamaan matkakustannuksista.

Hakija voi lapsen palauttamista koskevassa oikeudenkäynnissä vaatia lapsen kaapannutta korvaamaan lapsen palauttamisesta aiheutuvat matka- ja muut kustannukset.

Sosiaali- ja terveystoimien apu

Lastensuojelulliset toimenpiteet

Edellä lastensuojelullisia toimenpiteitä koskevassa jaksossa on selvitetty toimenpiteitä, joihin sosiaaliviranomaiset lastensuojelulain nojalla voivat ryhtyä joko ehkäistäkseen uhkaavan lapsikaappauksen tai sen jo tapahduttua.

Vanhempien henkinen tukeminen

Lapsikaappaus tai sen vakavaksi koettu uhka koettelevat kaappausta pelkäävän tai sen kohteeksi joutuneen vanhemman henkisiä voimavaroja melkoisesti. Selviytyäkseen tilanteesta vanhempi voi hakea käytännön tukea tai keskusteluapua oman kunnan

- lastensuojeluviranomaisilta
- perheneuvolasta
- mielenterveystoimistosta
- mahdollisesta kriisiryhmästä, josta tarkemmin voi kysyä terveyskeskuksesta tai mielenterveystoimistosta

Huoltajuusoikeudenkäynti ja täytäntöönpanoprosessi

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu laki sekä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annettu laki sisältävät useita säännöksi sosiaalihuollon viranomaisten tehtävistä. Tällaisia tehtäviä ovat:

- Auttaa vanhempia laatimaan lapsen huoltoa, tapaamista ja asumista koskeva sopimus.
- Antaa tuomioistuimen pyynnöstä sille selvitys, jossa sosiaalihuollon viranomaiset arvioivat lapsen etuun vaikuttavia tekijöitä. Selvityksestä tulee ilmetä lapsen omat toivomukset ja mielipide, mikäli ne on mahdollista lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen saada selville. Selvityksen esisijainen tavoite on saada aikaan lapsen edun mukainen sovintoratkaisu.
- Auttaa vanhempia vapaaehtoisuuden pohjalta löytämään sovintoratkaisu, jos syntyy erimielisyyksiä siitä, miten lapsen huollosta, asumisesta tai tapaamisesta vahvistettu sopimus tai tuomioistuimen päätös tulisi panna täytäntöön
- Toimia tuomioistuimen niin määrätessä täytäntöönpanosovittelijana, jos täytäntöönpanokiista on vireillä tuomioistuimessa. Myös sovittelun ensisijainen tavoite on saada aikaan sovintoon perustuva ratkaisu. Jos sovittelijoita määrätään useita, voi yksi heistä selvittää lapsen mielipiteen sekä toimia lapsen tukihenkilönä täytäntöönpanoprosessin aikana ja myös toimeenpantaessa päätöstä käytännössä.

Kaapatut lapset ry:n neuvoja vanhemmille

Kaapattujen lasten vanhempien tukemiseksi ja neuvomiseksi on perustettu Kaapatut Lapset ry. -niminen yhdistys. Yhdistyksessä syntyneiden kokemusten mukaan vanhempien tulisi kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin.

Tutustu puolison kulttuuriin, uskontoon sekä hänen kotimaansa perhelainsäädäntöön ja perhekäsitteeseen

Esimerkiksi isän oikeutta määrätä lapsista saatetaan pitää luonnollisena. Toisaalla taas ajatellaan, että lapsi kuuluu äidille ja että äiti on lapsen luonnollinen huoltaja.

Ulkoasiainministeriön ja oikeusministeriön 31.8.1998 julkaisemasta työryhmämuistiosta "Kansainvälisten lapsikaappausten hoitaminen" saattaa olla sinulle myös hyötyä.

Pyri tunnistamaan riskitilanteet

Havaitset puolisosi puheissa ja käyttäytymisessä merkkejä siitä, ettei kaikki ole kunnossa. Tällaisia merkkejä voi ilmetä riidoissa, keskusteluissa kasvatuksesta tai kiistoissa lapsen huollosta ja tapaamisista. Toinen vanhempi voi ilmaista puheissaan halun palata kotimaahansa lapsen kanssa tai hän voi uhata kaappauksella. Ehkä hän on lopettanut työt. Hänen lähisukulaisensa on muuttanut asumaan luokseen tai lapsesi kotiin ja tukee muuttoa kotimaahan. Puolisosi ystävät voivat auttaa kaappauksen järjestelyissä. Puolisosi realisoi asuntonne tai oman asuntonsa omaisuutta. Tällaiset merkit on otettava vakavasti.

Riski kaappaukselle voi lisääntyä erityisesti huoltajuusriitojen yhteydessä. Erosi ja uusi parisuhteesi saattaa lisätä kaappauksen uhkaa. Entinen puolisosi saattaa tuntea itsensä loukatuksi ja pelkää, että uusi kumppanisi korvaa hänet.

Sekä äiti että isä voi kaapata lapsen ja kaappaaja voi olla yhtäläillä niin suomalainen kuin ulkomaalainen

Ota selvää Kaapatut lapset ry:n palveluista

Kaapatut Lapset -yhdistyksestä voit saada myös yhteystietoja vanhemmista, joiden lapset on kaapattu samaan kohdemaahan tai kohdevaltion lähimaihin.

Ota selvää viranomaisten toimintamahdollisuuksista

Passi- ja viisumikysymykset

Tee ilmoitus toisen vanhemman kotimaan edustustoon siitä, että et ole antanut suostumustasi viisumin tai passin hankkimiseksi lapselle. Kaksoiskansalaisuuden ja passin myöntämisestä saat tietoa toisen vanhemman kotimaan edustustosta.

Lapsen Suomen passin myöntämiseen ja peruuttamiseen liittyviä kysymyksiä voi tiedustella poliisilta.

Turvaamistoimenpiteet

Selvitä turvaamistoimenpiteiden, esimerkiksi kiireellisen huostaanoton mahdollisuudet.

Valvotut tapaamiset

Neuvoja ja ohjeita voit kysyä kotikuntasi lastensuojeluviranomaisilta ja turvakodeista.

Päiväkodin ja koulun informoiminen

Ilmoita päiväkotiin ja kouluun, että lastasi ei saa luovuttaa tapaavalle vanhemmalle tai muulle henkilölle ilman suostumustasi.

Poliisin ja lastensuojeluviranomaisten informoiminen

Kerro poliisille sekä sosiaali- ja lastensuojeluviranomaisille kaappausuhasta.

Pyri sovintoon

Lapsellanne on oikeus molempiin vanhempiinsa. Siksi on hyödyllistä, että pyrit eri vaiheissa sopimaan ja sovittelemaan lapsen huollosta ja tapaamisista. Sovinnolla on todennäköisesti tehokkain ennaltaehkäisevä vaikutus. Halukkuus yhteistoimintaan ja sovinnollisuus on myös lapsenne edun kannalta paras vaihtoehto. Se antaa myös sinusta lapsen huoltajana vastuullisen ja hyvän kuvan mahdollisissa tulevilla oikeudenkäynneissä.

Hanki hyvä lakimies

Mikäli et pääse sovintoon, ota yhteys asianajajaan tai muuhun lakimieheen. Tarvitset avustajaa eri oikeudenkäynneissä. Lakimies on välttämätön myös haettaessa esim. turvaamistoimia, valvottuja tapaamisia tai lähestymiskieltoa.

Viranomaisten ja järjestöjen yhteystiedot

Oikeusministeriö

Kansainvälinen yksikkö

PL 25, 00023 Valtioneuvosto

puh. 02951 6001, fax 09 1606 7524

sähköpostiosoite: central.authority@om.fi
kotisivu: <http://www.om.fi/>

Ulkoasiainministeriö

PL 176, 00023 Valtioneuvosto
puh. (09) 160 05, fax (09) 1605 5755
Valtiosopimusrekisteri (09) 160 05
sähköpostiosoite: Asianajajaliitto

Ulkoasiainministeriö

PL 176, 00023 Valtioneuvosto
puh. (09) 160 05, fax (09) 1605 5755
Valtiosopimusrekisteri (09) 160 05
sähköpostiosoite: KPA-10@formin.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lastensuojeluasioista vastaava juristi
Meritullinkatu 8, 00170 Helsinki
puh. 02951 6001 (vaihde)

Sisäasiainministeriö/ Rajavartiolaitoksen esikunta

PL 3, 00131 Helsinki
puh. 071 872 0000, fax 071 872 1009

Kaapatut Lapset ry

Malmin Kauppatie 26, 4.krs, 00700 Helsinki
puh. (09) 587 4401
Toiminnanjohtaja Tarja Räisänen
puh. +358 44 2626 662
sähköpostiosoite: <http://www.kaapatutlapset.fi/>

Suomen Mielenterveysseura ry

Maistraatinportti 4 A, 00240 Helsinki
puh. (09) 615 516,

SOS-keskus

Maistraatinportti 4 A, 00240 Helsinki
puh. (09) 413 50 510 (kriisivastaanotto), puh. 010 19 5202 (valtakunnallinen kriisipuhelin),
fax (09) 413 50 570
Verkkosivu: <http://www.mielenterveysseura.fi/sos-kriisikeskus>

<http://www.oikeus.fi/fi/index/esitteet/kansainvalinenlapsikaappaus.html>